Riedsútstel

Ried	:	23 maart 2023
Agindapunt	:	12
Status	:	Meningvormend
Program	:	Alle programma's
Eardere behandeling	:	Controlecommissie 9 maart 2023 Informatiecarrousel 16 maart 2023
Portefúljehâlder	:	Dhr. J. Spoelstra
Amtner	:	Dhr. A. Postma
Taheakke	:	-
Saak- en stiknûmer	:	Z2022-03998 / S2023-04131

Underwerp
Scenario's begrotingsontwikkeling 2023-2027

Wy stelle jo foar:
- De scenario's begrotingsontwikkeling 2023-2027 en de door het college voorgestelde koers met als voorkeursscenario: 'Uitzetten met de hand op de knip' meningvormend te bespreken.

Koarte gearfetting
De raad wordt gevraagd de notitie begrotingsontwikkeling 2023-2027 opiniërend te bespreken in de vergadering van 23 maart 2023 en zich uit te spreken over de door het college voorgestelde koers met als voorkeursscenario: 'Uitzetten met de hand op de knip'.

Uitzetten met de hand op de knip
Het college is van mening dat 'uitzetten met de hand op de knip' als meest realistisch 'midden-scenario' wordt gezien. Dat betekent enerzijds niet alles afbreken of op slot, maar anderzijds ook niet blind voor ontwikkelingen. Daarmee het betrachten van passende terughoudendheid en behoedzaamheid voor de komende begrotingsjaren. En tevens vol blijven inzetten op lobby en samenwerking met andere gemeenten voor een betere en meer rechtvaardige verdeling van rijksmiddelen.

Foech ried/kolleezje
-

Ynlieding
In november 2022 zijn de Begrotingen 2023-2026 van Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel vastgesteld in de respectievelijke raden. In de periode daaraan voorafgaand is bij zowel de vorming van de bestuurs- en raadsakkoord(en) als bij de behandeling van de kadernota's al verschillende keren gesproken over de verwachte negatieve effecten als gevolg van diverse ontwikkelingen. De belangrijkste hiervan zijn:

- Herijking gemeentefonds (2026 e.v.)
- Afhankelijkheid van realisatie ombuigingspakketten
- De daling van het gemeentefonds (het Ravijn) onder andere door aanpassing/herijking belastinggebied
- (Macro) economische effecten/onzekerheden

Deze ontwikkelingen raken niet alleen het begrotingsperspectief van de meerjaren-ramingen van de beide gemeenten, maar raken ook steeds nadrukkelijker de ruimte voor vrije beleidsinvulling en indien de beide gemeenten financieel meer uit elkaar gaan lopen, mogelijk ook de samenwerking (tenzij-vraagstuk).

Daarnaast is bij de behandeling van de begroting 2023-2026 in Achtkarspelen de motie 'Voorbereiden op ongewijzigde herijking gemeentefonds (P0-M1 - Motie FVD)' aangenomen. De strekking van deze motie is om voorafgaand aan de begroting van 2024 een aantal plannen en scenario's (naast de huidige lobby in Den Haag) uit te werken waarin het college van Achtkarspelen rekening houdt met het reeds vastgestelde verdeelmodel. En daarnaast deze plannen en scenario's te voorzien van een duidelijk tijdspad inclusief een presentatie hiervan aan de raad.

Om u als raad een voorlopig inzicht te bieden in de mogelijke ontwikkelingen voor de begroting 2023 en 2024-2027 hebben we een verkenning gedaan van onder meer bovenstaande ontwikkelingen. De verkenning naar mogelijke (financiële) scenario's is in beide colleges aan de orde geweest.

Winstwaarschuwing: 'pre-kadernota'
Op dit moment zien we bij de voorbereiding van verschillende collegeadviezen en raadsvoorstellen dat beleidsvoornemens en ontwikkelingen gefragmenteerd op de agenda voorbijkomen. We lopen daardoor het risico dat het totaalplaatje op (juiste) afweging en besluitvorming op begrotingsgevolgen ontbreekt.

De afgelopen weken hebben we daarom een inventarisatie uitgevoerd op ontwikkelingen die we voor 2023 en verder verwachten, maar waarmee nog niet (volledig) rekening is gehouden in de begroting(en).
Deze inventarisatie is overigens nog niet volledig. Het is een voorlopige oogst die deels vanuit de clusters is aangedragen naast de doorrekening van een aantal verwachte ontwikkelingen met betrekking tot personeelslasten, gemeenschappelijke regelingen en overige prijsstijgingen, waar we op dit moment een beeld van hebben. Bij deze doorrekening hebben we ons mede gebaseerd op de in de colleges en DB vastgestelde uitgangspunten (17 januari 2023).

Daarnaast hebben we gekeken naar het effect van de najaarsnota 2022 (ontwikkeling accres) en de beschikbare behoedzaamheidsbuffer zoals deze bij beide gemeenten is ingesteld bij de begroting 2023.

De doorrekening is bewust niet vertaald in een overzicht van het te verwachten begrotingsresultaat. Hiervoor zijn nog te veel onzekerheden. Denk hier bijvoorbeeld aan de accresontwikkeling voor 2024 en verder op basis van de meicirculaire 2023. Wel hebben we om u een indicatie te geven van de ontwikkeling van het begrotingssaldo onder de huidige omstandigheden onderstaande overzichtjes opgenomen.

Achtkarspelen	2023	2024	2025	2026	2027
Indicatie Saldo ontwikkeling begroting 2023-2027	--	--	--	---	---

Tytsjerksteradiel	2023	2024	2025	2.026	2.027
Indicatie Saldo ontwikkeling begroting 2023-2027	+++	+++	+++	---	---

Legenda:
-- : saldo tussen € 100.000 en € 999.000 negatief
--- : saldo € 1.000.000 negatief en hoger
++ : saldo tussen € 100.000 en € 999.000 positief
+++ : saldo € 1.000.000 positief en hoger

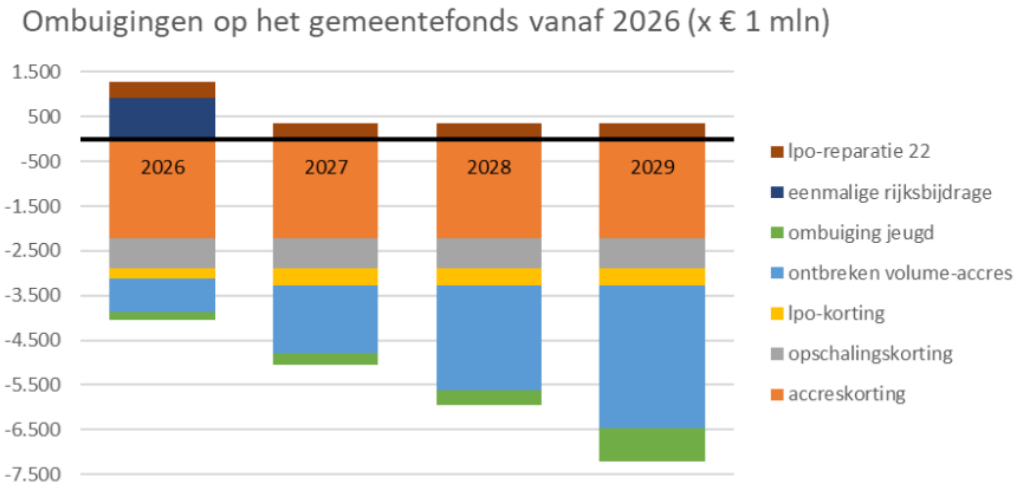
Te berikken effekt
De raad spreekt zich opiniërend uit over het door het college voorgestelde voorkeursscenario: 'Uitzetten met de hand op de knip'.

Doel van dit voorstel is om met inachtname van de beschreven ontwikkelingen een verkenning uit te voeren op mogelijk scenario's en vervolgacties zodat kan worden geven in de verdere beleids- en besluitvorming.

Arguminten
1. De raad wordt tijdig in stelling gebracht ten aanzien van mogelijke scenario's bij de verwachte begrotingsontwikkeling. Dit vooruitlopend op de kadernota en de begrotingsbehandeling.
2. De raad spreekt zich op basis van de opiniërende behandeling uit over het door het college voorgestelde voorkeursscenario 'Uitzetten met de hand op de knip'.

Histoarje
Kijkend naar de achtergrond van de problematiek die gemeenten ervaren, zien we de decentralisaties en de gevolgen van de herijking gemeentefonds als belangrijkste oorzaak. De veronderstelde marktwerking en nieuwe bekostigingssystematiek uit de decentralisaties in 2015 heeft nooit goed kunnen leiden tot lagere lokale kosten. We zien dat de omvang van de zorgverlening alleen maar is toegenomen, de zorg complexer is geworden en de kosten alleen maar zijn gestegen. De bijdragen die gemeenten hiervoor vanuit de rijksoverheid hebben ontvangen waren van het begin niet toereikend. Ook met de later aanvullend ontvangen compensaties is die scheefheid gebleven.

Ook de ontwikkelingen rondom het gemeentefonds heeft grote impact. Hier spelen meerdere factoren. Hieronder een overzicht welke verschillende factoren in het gemeentefonds zorgen voor een enorme daling van het gemeentefonds.

Naast een algemene accres korting is er ook een aanpassing in de berekening van de loon- en prijsontwikkeling (lpo) en komt de opschalingskorting terug.
Het Rijk wil deze daling van het gemeentefonds opvangen door belastingverbreding mogelijk te maken voor gemeenten. De VNG heeft hier een aantal voorwaarden aan gesteld. Zo mag dit geen koopkrachteffect hebben. Recent hebben de portefeuillehouders financiën van Groningen en Fryslân een bijeenkomst gehad, waarin gekeken is naar de mogelijke effecten die de belastingverbreding voor het noorden heeft. Er is met name zorg voor de lagere inkomens in de landbouwsector.

Daarnaast heeft de herijking van het gemeentefonds ook voor veel noordelijke gemeenten grote gevolgen voor de beschikbare middelen voor beleidsuitvoering. Ook voor Tytsjerksteradiel en (met name) Achtkarspelen werken deze gevolgen enorm door in het sluitend kunnen krijgen van de begroting.

Er loopt op dit moment een onderzoekagenda naar een aantal discussies bij de herijking. Voor het noorden zijn vooral het onderzoek naar de OEM (overige eigen middelen) en de centrumfunctie (stapeling sociale problematiek) van belang. Het rijk heeft besloten, lopende deze onderzoeken, tot een maximale herijking over te gaan van € 37,50. Dit verrekent het Rijk met een suppletie uitgifte die zij eenmalig bij aanvang heeft berekend. Door extra toevoegingen van middelen of andere mutaties is het herijkingsbedrag gewijzigd.

Het Rijk heeft het gemeentefonds dus totaal niet op orde. Het is geheel onduidelijk hoe het Rijk meerjarig de uitkering aan de gemeenten gaat vormgeven en/of in hoeverre de huidige kortingen opgelost gaan worden. De beide colleges zijn daarom van mening dat door de rijksoverheid veroorzaakte problematiek vooral om regie op centrale oplossingen vraagt. De 'koek' van rijksmiddelen naar gemeenten moet groter. Van gemeenten mag niet worden verwacht dat zij deze klappen ten koste van de lokale gemeenschap opvangen.

Alternatieven
Om voormelde redenen zijn de colleges er geen voorstander van dat er opnieuw scenario's worden ingericht met nieuwe omvangrijke pakketten aan ombuigingen. Om de gelijke reden wordt taakstellend 'nieuw' voor 'oud' ook niet als een wenselijk scenario gezien. In dit geval zouden nieuwe uitzettingen gepaard gaan met het inperken of vervallen van budgetten met gelijksoortige omvang. In beide situaties wordt de rekening onterecht afgewenteld op onze burgers.

Het volledig 'on hold' zetten van uitzettingen zien de colleges ook niet als wenselijk en realistisch. Er zullen ook in de komende planperiode zaken op ons afkomen die om noodzakelijke uitzettingen vragen of waarvoor met het oog op organisatieontwikkeling, beleidsvoornemens of uitvoeringsprogramma's middelen wenselijk zijn. Het uitgangspunt voor onontkoombare uitzettingen blijft onveranderd: 'geen knaken, geen taken'. Dit betreffen vooral uitzettingen die voortkomen uit het uitvoering geven aan (nieuwe of gewijzigde) wet- en regelgeving.

Het verder verhogen van inkomsten lijkt ook geen haalbaar scenario. De belastingdruk in onze gemeenten is al bovengemiddeld hoog. Er waren in de vorige ombuigingsronde al diverse maatregelen in gang gezet op het gebied van Ozb, leges/vergunningen en recreatie.

Wellicht leidt de voor 2025 aangekondigde evaluatie van de herijking gemeentefonds en de lopende onderzoeksagenda tot verlichting en bijstelling van de rijksbijdragen. Maar daarover is bepaald geen zekerheid. Tegelijk speelt nog de in gang gezette hervorming van het belastinggebied. Ook hierover nog allemaal onzekerheden.

Als niet realistisch scenario zien we het 'incidenteel uitnutten van de reserves van uitzettingen met een naar aard structureel karakter'. De aangescherpte vereisten vanuit het provinciaal toezicht zijn hieraan debet.

Kanttekenings/risiko's

1. *Onzekerheid t.a.v. ontwikkeling uitkering Gemeentefonds (o.a. meicirculaire)*
   Er zijn nog veel onzekerheden t.a.v. de verwachte ontwikkeling uitkering Gemeentefonds en de invloed daarvan op de begroting.

2. *Evaluatie herijking Gemeentefonds (2025)*
   De effecten van het nieuwe verdeelmodel van het gemeentefonds worden in 2025 geëvalueerd. Onduidelijk is wat het effect hiervan is op het perspectief.

Finânsjes

De situatie voor beide gemeenten was bij de begrotingsbehandeling dat we de begrotingen voor de jaren 2023 t/m 2025 nog met een positief resultaat konden afsluiten. Als gevolg van de herijking gemeentefonds geldt dit echter niet voor 2026 en verder. Verwacht wordt dat Achtkarspelen dan met een fors negatief resultaat eindigt en Tytsjerksteradiel rond de nullijn.

Indien ombuigingen niet of slechts gedeeltelijk worden behaald is het negatieve effect nog groter. Dit is weergegeven in de navolgende tabellen:

Bedragen x € 1.000	2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
Saldo van baten en lasten	-1.741	1.129	1.309	-1.021	-2.746	907	1.731	-147
Saldo toevoegingen en onttrekkingen reserves	2.357	814	345	337	4.006	2.068	982	159
Begrotingsresultaat	**616**	**1.943**	**1.654**	**-684**	**1.260**	**2.975**	**2.713**	**12**
Waarvan incidentele baten en lasten	-17	-17	-17	-17	151	0	0	0
Structureel reëel (materieel) evenwicht	**599**	**1.926**	**1.637**	**-701**	**1.411**	**2.975**	**2.713**	**12**

Bedragen x € 1.000	2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
Saldo Begroting 2023-2026	**616**	**1.943**	**1.654**	**-684**	**1.260**	**2.975**	**2.713**	**12**
Nog te realiseren ombuigingen	377	603	726	813	184	500	622	709
Stand begroting (exclusief ombuigingen)	**239**	**1.340**	**928**	**-1.497**	**1.076**	**2.475**	**2.091**	**-697**

Ynwenners- en oerheidspartisipaasje

-

Kommunikaasje

-

Yntegraliteit

-

Previnsje

-

Gearwurking

Deze notitie wordt op 21 maart 2023 informerend voorgelegd en besproken in de raad van Tytsjerksteradiel.

Ferfolchtrajekt
9 maart verdieping controlecommissie
16 maart bespreking/toelichting informatiecarrousel
23 maart meningvormend raad
--
13 juli raad (Kadernota)
2 november raad (Begrotingsbehandeling)

Evaluaasje
-

Buitenpost, 23 februari 2023

Het college van burgemeester en wethouders van Achtkarspelen,

secretaris, burgemeester,

dhr. mr. M.P. de Jong dhr. mr. O.F. Brouwer